

Mark- och miljödomstolen

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia:
agnes.nordwall@regeringskansliet.se

Remissyttrande över promemorian kontaktpunkter, tillstånd och tidsfrister enligt EU-förordningen om kritiska råmaterial och EU-förordningen om nettonollindustri

KN2025/02439

Växjö tingsrätt har, utifrån de intressen som domstolen har att bevaka, nedan synpunkter på förslagen i den remitterade promemorian avseende kontaktpunkter, tidsfrister och miljöbedömningar enligt ovan nämnda förordningar om kritiska råmaterial respektive nettonollindustri samt förnybartdirektivet.

Synpunkterna lämnas i huvudsak efter den disposition som finns i promemorian. Den föreslagna nya lagen och förordningen refereras i remissvaret nedan till som *lagen om kontaktpunkter m.m.* och *förordningen om kontaktpunkter m.m.*

Domstolens synpunkter lämnas utifrån det faktum att de aktuella förordningarna och direktivet är bindande för Sverige när mark- och miljödomstolarna fortfarande prövar ansökningsmål om miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet som första instans, oavsett om eller när dessa mål senare kommer att helt eller delvis föras över för prövning av en ny miljöprövningsmyndighet¹. Därmed ser domstolen det som svårt att undvika att mark- och miljödomstolarna i vart fall under några år kommer att behöva förhålla sig till de tidsfrister och övriga krav som fastställs i de nämnda EU-regelverken och att frågorna därmed behöver hanteras inom ramen för nuvarande organisation.

¹ Jämför förslagen i SOU 2024:98 samt lagrådsremissen Ny myndighet för miljöprövning den 17 mars 2026

Mot den bakgrunden pekar domstolen i sitt remissvar endast på några tillämpningsvårigheter och konsekvenser som behöver övervägas ytterligare och kan kräva tillkommande reglering.

5 Kompletterande bestämmelser i nationell rätt

Mark- och miljödomstolen instämmer i bedömningen att det behövs såväl kompletterande bestämmelser som upplysningsbestämmelser i nationell rätt. Domstolen återkommer nedan till närmare synpunkter på några av dessa.

Förutom de kompletterande bestämmelser som föreslås i promemorian, vill domstolen härvid även uppmärksamma att det krävs överväganden om ändringar även i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar. Denna bedömning gör domstolen utifrån utgångspunkten att en begäran från kontaktpunkten om domstolens yttrande över om en ansökan är komplett inte gärna kan handläggas som administrativa ärenden vid tingsrätten, utan snarare bör handläggas som ett mål eller ärende inom ramen för mark- och miljödomstolens dömande verksamhet. Ändringar behövs i så fall avseende vilka mål och ärenden som handläggs vid en mark- och miljödomstol, hur ett mål eller ärende vid en mark- och miljödomstol inleds (1 kap. 3 §) och vilken domstol som är behörig (3 kap. 1 §). Detta för att mark- och miljödomstolen ska kunna handlägga de ärenden som uppkommer när domstolen ska bistå en kontaktpunkt med bedömningen av om en ansökan är fullständig enligt 4 § sista stycket i lagförslaget.

6. Kontaktpunkter

6.1. Sex länsstyrelsen ska vara kontaktpunkter

Som skäl för att de sex angivna länsstyrelserna ska utgöra kontaktpunkter anges bland annat att kontaktpunkterna kräver kompetens om tillståndsprocesser, och att de utsedda länsstyrelserna har sådan kompetens via sina miljöprövningsdelegationer som prövar miljötillstånd enligt miljöbalken. Med anledning härav erinrar domstolen om att kompetensen om tillståndsprocesser riskerar att tunnas ut och försvinna från de utsedda kontaktpunkterna inför att miljöprövningsdelegationerna ska ersättas av en ny miljöprövningsmyndighet². Domstolen utgår ifrån att dessa konsekvenser har beaktats vid beslutet att föreslå en ny myndighet och

² Jämför lagrådsremissen den 17 mars 2026 om Ny myndighet för miljöprövning.

att det finns en beredskap för att möta såväl förutsedda som oförutsedda utmaningar.

6.4 Kontaktpunktens handläggning

Enligt promemorians förslag får kontaktpunkten inhämta ett yttrande från mark- och miljödomstolen över om en ansökan är fullständig och får domstolen då yttra sig och ange om kompletteringar behövs. Som nämnts ovan behöver lagen om mark- och miljödomstolar kompletteras för att möjliggöra handläggning vid domstolen av sådana förfrågningar så som exempelvis miljöärenden.

Enligt promemorians förslag bör utgångspunkten vara att domstolens yttrande också ska inhämtas, men samtidigt sägs det vara upp till kontaktpunkten att ytterst avgöra om ett yttrande bör inhämtas. För de ansökningar som ska prövas av mark- och miljödomstol, bör det dock övervägas om det ska vara obligatoriskt för kontaktpunkten att inhämta domstolens yttrande över om ansökan är fullständig. Under den fortsatta beredningen bör då för- och nackdelar vägas mot varandra.

Att kontaktpunktens bekräftelse av att en ansökan är fullständig inte inskränker den prövning av ansökans fullständighet som sedan ska ske hos domstolen även enligt nationell rätt, medför visserligen att bedömningen slutligen ligger hos den instans som prövar ansökan. Det är dock kontaktpunktens bekräftelse som sätter ramarna för den tidsplan som domstolen skyndsamt ska ta fram, och det finns endast begränsade möjligheter att förlänga eller stoppa en tidsfrist (se vidare nedan). Tidiga kompletteringar, eller ännu hellre ansökningar som är kompletta redan från början, kan förväntas bidra till mer effektiva tillståndsförfarande. Tidiga kompletteringar är också att föredra framför risken för att ansökningar behöver avvisas endast för att följas av förnyade ansökningar avseende samma projekt.

Med promemorians förslag läggs vidare alltför stort fokus på frågan om miljökonsekvensbeskrivningens fullständighet. Domstolen vill härvidlag erinra om att när det är fråga om tillstånd till vattenverksamhet, finns det även specifika krav avseende rådighet, sakägare, ersättningar och särskilda tider som ska finnas med i en ansökan. Länsstyrelser har inte erfarenhet av sådana bedömningar.

Frågan om jäv uppstår, till följd av att domstolen yttrat sig till kontaktpunkten, bör beröras under den fortsatta beredningen av lagförslaget. Det kan härvid noteras att i de mål som inleds vid domstolen med en ansökan utan en föregående förfrågan från en kontaktpunkt, avgörs vanligtvis om en ansökan är fullständig (om den uppfyller de nödvändiga processförutsättningarna) av samma sats (eller delar av samma sats) som senare prövar målet i sak (rådman och

tekniskt råd). Det skulle inte vara resurseffektivt om en sats ska läsa in samrådsunderlaget för yttrande för att sedan en annan sats ska hantera själva ansökan.

Kontaktpunktens beslut om bekräftelse ska enligt promemorians förslag få överklagas till allmän förvaltningsdomstol (26 § förordningen om kontaktpunkter m.m.). Överklagande har i promemorian därvid bedömts komma ifråga endast av projektägaren och exempelvis om kontaktpunkten gjort en annan bedömning än projektägare av om ett icke strategiskt projekt omfattas av någon av förordningarna (den som ansökt enligt 14 § förordningen). Annat framgår dock inte än att ett överklagande även skulle kunna avse kontaktpunktens bekräftelse av att en ansökan är fullständig (24 och 26 §§ förordningen om kontaktpunkter m.m.). Ett sådant överklagande torde kunna aktualiseras även av annan än projektägaren. För tydlighetens skull bör det direkt av förordningstexten i 26 § förordningen om kontaktpunkter m.m. framgå med angivande av paragrafhänvisning vilka beslut av kontaktpunkten som kan överklagas.

Det bör även förtydligas vem eller vilka som kan överklaga. En utveckling av talerätten endast i praxis leder till oförutsägbarhet.

Därutöver bör det belysas mer utförligt varför allmän förvaltningsdomstol är lämplig överinstans för de beslut av kontaktpunkten som kan överklagas.

9 Tidsfrister för tillståndsförfaranden i första instans

Domstolen vill i anslutning till den beskrivning som ges i detta avsnitt uppmärksamma på att domstolarna inte har stöd för att avvisa eller avslå ansökningar enbart av det skälet att en tidsfrist har passerats samt att det inte ankommer på domstolen att tillse att en ansökan ändras så att den kan leda till tillstånd.

9.2. Prövningsmyndigheten får förlänga tidsfristen

Enligt EU-förordningarna får tidsfristen förlängas i undantagsfall, om det krävs på grund av projektets karaktär, komplexiteten, plats eller storlek, eller om ett nettonoll-projekt medför exceptionella risker för arbetstagares eller allmänhetens hälsa och säkerhet. Enligt skälen i EU-förordningarna (25 resp. 31) skulle sådana undantagsfall kunna handla om oförutsedda omständigheter som medför behov av att komplettera eller slutföra miljöbedömningar med anknytning till projektet eller, avseende nettonoll-projekt, förseningar på grund av expropriationsförfarande som krävs. Det kan dock förväntas uppstå behov av att förlänga tidsfristen även av andra skäl och då även

avseende sådant som utgör nödvändiga processförutsättningar, enligt EU-rätt eller nationell rätt, exempelvis avseende vattenrättslig rådighet, berörda sakägare eller ersättningar. Sådana behov är som regel kopplade till just projektens karaktär, komplexitet, plats eller storlek. För att underlätta tillämpningen bör beskrivningen av behov som kan föranleda förlängning därför breddas och nyanseras i övervägandena under den fortsatta beredningen.

I vattenrättsliga mål där även civilrättsliga frågor prövas i mark- och miljödomstolen, bör det dessutom utredas och övervägas ytterligare om EU-förordningarnas detaljregler om tidsfrister är fullt ut tillämpliga på prövningen i mark- och miljödomstol som första instans eller om prövningen då istället bör och kan hänföras till rättstvister som också ska behandlas brådskande men utan att det i EU-förordningarna ges detaljerade regler om frister för detta.

Det kan även antas uppstå situationer hänförliga till projektägaren som medför behov av förlängning. Frågan är därför också om det kan tillmätas någon betydelse att tidsfrister i de enskilda fallen kan antas ha som huvudsyfte att skydda projektägarens intressen. För projektägaren kan en möjlighet till förlängning typiskt sett vara att föredra framför risken att få en ansökan avvisad eller avslagen för att projektägaren inte gett in tillräckliga uppgifter och underlag för ett bifall till ansökan. Det vore därför en fördel om det under den fortsatta beredningen kunde kompletteras med en analys över förutsättningarna för domstolarna att beakta projektägarens egna uppfattningar eller yrkanden i fråga om tidsfrister och tidsplaner vid sidan av de direkta ordalydelse i EU-förordningarna.

Som påtalats ovan avser promemorians förslag endast möjligheten att stoppa eller förlänga tidsfrister vid brister i miljökonsekvensbeskrivningen. Mark- och miljödomstolen vill återigen framhålla att det kan föreligga brister i ansökan i andra avseenden (se ovan rörande vattenrättsliga frågor). Tidsfristen behöver kunna ändras även på dessa grunder.

Om det uppkommer fråga om deldom och prövotidsreglering, förutsätter mark- och miljödomstolen att det som sägs i förordningarna om tidsfrist för tillståndsprocessen avser tiden fram till deldom med beslut om tillåtlighet. Detta bör dock klargöras under den fortsatta beredningen av författningsförslagen. Det behöver även klargöras hur tidsfristerna ska bedömas och hanteras efter en återförvisning.

12 Mark- och miljödomstolens handläggning av mål om strategiska råmaterialprojekt, nettonollprojekt eller förnybar energi

12.1 Strategiska råmaterialprojekt och nettonollprojekt

Mark- och miljödomstolen instämmer i att det bör införas en möjlighet i lagen om kontaktpunkter m.m. för domstolarna att förlänga och tillfälligt stoppa en tidsfrist i enlighet med de villkor som framgår av EU-förordningarna.

Enligt domstolen bör det övervägas om det ska göras till en tvingande bestämmelse att kontaktpunkten ska inhämta yttrande från mark- och miljödomstolen över om en ansökan är fullständig. Detta för att så många frågor som möjligt som rör processförutsättningarna ska kunna klaras ut innan tidsfristen börjar löpa. Som nämnts ovan behövs därvid även kompletterande bestämmelser i lagen om mark- och miljödomstolar.

Att det införs en särskild bestämmelse om tidsplan i den nya lagen, innebär visserligen viss dubbelreglering i förhållande till det som redan regleras avseende tidsplan i 22 kap. 11 b § miljöbalken. Med hänsyn till att frågan om tidsplan enligt EU-förordningarna förutsätter en mer detaljerad reglering än den nuvarande i miljöbalken, torde det dock vara svårt att undvika att det blir viss dubblering. Som framförs i promemorian bör det vanligtvis ändå vara möjligt att ta fram en samlad tidsplan för ansökningsmålen i fråga.

12.2 Förnybar energi

Enligt förnybartdirektivet kan perioden för tillståndsförfarandet förlängas när det är vederbörligen motiverat på grund av exceptionella omständigheter. Som exempel nämns tvingande säkerhetsrelaterade skäl där uppgraderingsprojektet inverkar påtagligt på elnätet eller anläggningens ursprungliga kapacitet, storlek eller prestanda. Domstolen instämmer i promemorians bedömning att direktivets reglering i svensk rätt i en fjärde punkt bör kunna beskrivas så som synnerliga skäl. De omständigheter som kan medge en försening bedöms sammantaget också i huvudsak fånga upp sådana som medför behov av förlängd tid.

I fråga kompletteringsföreläggande ska dock hänvisningen i 8 § första stycket 1 i lagen om verksamheter och åtgärder för förnybar energi vara till 22 kap. 2 § miljöbalken, inte 42 kap. 3 § rättegångsbalken.

17 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Med hänsyn till sådant som behöver övervägas och klargöras ytterligare och de konsekvenser som mark- och miljödomstolen påtalar under 18 nedan, bedömer domstolen att ett ikraftträdande redan den 1 oktober 2026 är alltför tidigt. Denna bedömning görs både utifrån den tid som kan krävas för att de föreslagna regelverken ska hinna beredas färdigt, beslutas och träda i kraft och - inte minst - för att berörda myndigheter och domstolar ska få rimlig förberedelse för de nya reglerna och dess konsekvenser. Med hänsyn till att det genomgående saknas förslag till övergångsbestämmelser, behöver det därvid även tydliggöras hur bestämmelserna ska tillämpas i redan pågående mål.

18 Konsekvensanalys

18.5 Konsekvenser för prövningsmyndigheter och mark- och miljödomstolar

Konsekvenserna för domstolarna underskattas i promemorian.

Förfrågningarna från kontaktpunkten om ansökningar är fullständiga förväntas innebära en ny måltyp och att antalet mål vid mark- och miljödomstolarna ökar. Det bör härvid noteras att redan en inledande bedömning av om en ansökan är tillräcklig för att kunna tas upp till prövning och kungöras kan ta avsevärd tid i anspråk då ansökningar av den aktuella typen kan vara mycket omfattande. Redan för en sådan bedömning kan krävas att tusentals sidor med komplext tekniskt och juridiskt innehåll går genom. Även överklaganden av kontaktpunktens bekräftelse kommer att innebära en ny måltyp av komplex karaktär för det domstolsslag (oavsett vilket) som ska pröva dessa, vilket också behöver beaktas.

Framförallt kommer mark- och miljödomstolarna att behöva strukturera om sin interna planering och resursfördelning så att tidskraven kan uppfyllas i samtliga de måltyper som omfattas. Det behöver därvid beaktas de mål som ska hanteras snabbare typiskt sett är omfattande. Tidsfristerna kommer därmed att innebära undanträngningseffekter så att handläggningstiderna kommer att öka för andra ansökningsmål och andra måltyper vid mark- och miljödomstolarna. Särskild komplexitet kan även antas uppkomma i fråga om hanteringen av redan pågående mål.

Nya rutiner behöver tas fram och investeringar kommer att krävas för att anpassa domstolarnas verksamhetsstöd och målhanteringssystem för de nya måltyperna, för bevakningen av handläggningsfristerna, för en omfattande samverkan med och information till kontaktpunkten och/eller projektägaren (tidsplan, ändring av tidsplan, bedömd tidsfrist, erkännande/upphävande av erkännande, begäran om

kompletteringar, förlängning, tillfälligt stopp, återupptagande och avgörande), för att kunna tidigt begära kompletteringar eller avvisa ansökningar för att hålla tidsfristerna samt för framtagande av statistikuppgifter. Det kommer även att krävas utbildningsinsatser, såväl avseende sådana rutiner som nämnts här ovan som avseende tillämpningen av de särskilda bestämmelserna om miljöbedömningarna för strategiska råmaterialprojekt och nettonollprojekt.

De ökade kraven kan antas medföra ökat behov av sådan teknisk expertis som de tekniska råden bidrar med i domstolen. Bemanningen kommer därför att behöva utökas.

Domstolen vill härvid betona att de ovan nämnda åtgärderna kommer att behöva vidtas, även för det fall ansökningsmålen inom ett par – tre år kommer att handläggas vid en miljöprövningsmyndighet. Resurserna vid domstolarna kommer därför att behöva förstärkas, särskilt inledningsvis, med anledning av de nya uppgifterna, oavsett detta.

Det saknas även en analys och beskrivning av vad konsekvenserna kan bli om tidsfristerna överskrids, för sökanden, den enskilde domaren, domstolen eller Sverige som medlemsstat. Detta bör också åtgärdas under den fortsatta beredningen.

18.4 Konsekvenser för länsstyrelserna

Länsstyrelserna har historiskt varit den viktigaste remissinstansen i miljöprövningar i Sverige. Det bör i den stora omläggning av miljöprövningssystemet som pågår säkerställas att den kompetensen inte går förlorad.

Beslut om detta yttrande har fattats av chefsrådmannen Peter Ardö. I ärendet har även rådmannen Annika Wahlfried Wikingsson och tekniska råden Carl-Philip Jönsson och Henrik Östman deltagit.